

Nr 305.

Av herr **Bergman**, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 231 gjorda framställning angående antalet manliga och kvinnliga lärarbefattningar vid samläroverk.

I proposition nr 231, punkt 3, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att tillsvidare, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skall tillsättas, besluta, huruvida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunktsbefattning eller ämneslärarinnebefattning. Under alla omständigheter borde dock tillses, att tillgång till minst en ordinarie kvinnlig lärarkraft bereddes varje läroverk.

Departementschefen har på närmare angivna, oemotsägligt riktiga grunder ansett, att den av 1927 års riksdag angivna proportionen mellan ämneslärarinnetjänster och adjunktsbefattningar, eller 2 av 5, borde förändras i en för de manliga lärarna mera gynnsam riktning. Och det är givetvis möjligt, att så kan bli förhållandet, därest Kungl. Maj:ts förslag antages och i praktiken omsättes med den förståelse för de manliga extralärarna och för viktiga pedagogiska krav, som kommer till uttryck i nuvarande departementschefens uttalande. Men det är å andra sidan icke uteslutet, att en riksdagens i överensstämmelse med propositionens förslag åt Kungl. Maj:t givna fullmakt att fritt förfoga över ämneslärarplatsernas fördelning vid samläroverken på enbart kvinnliga tjänster och adjunktstjänster kan under vissa förhållanden komma att innebära ett fasthållande av den utav 1927 års riksdag givna olyckliga proportionen, ja kanske till och med införandet av en ännu ogynnsammare proportion beträffande adjunktstjänsterna. Skolöverstyrelsen har i sitt yttrande i denna fråga framhållit, att en ökning av adjunktstjänsternas antal skulle gagna läroverken.

Kungl. Maj:ts förslag inför dessutom i fråga om läroverkstjänsterna en ny princip, vars konsekvenser riksdagen synes ha anledning att noga överväga. De ordinarie tjänsterna vid statens läroverk hava hittills varit av riksdagen bestämda till arten och antalet, och de hittillsvarande samskolornas lärartjänster hava därutinnan icke utgjort något undantag. Ur skolöverstyrelsens yttrande kan i denna fråga anföras framställningen om riksdagens beslut år 1904 och 1921. Och 1927 års beslut angående proportionen

mellan ämneslärarinnetjänster och adjunktsbefattningar vid de nyskapade samläroverken innebär i detta hänseende intet avsteg från principen om att riksdagen bestämmer antalet olika tjänstebefattningar. Denna sin rätt skulle riksdagen genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning avhända sig beträffande samläroverken och därmed för sig försvåra möjligheterna att påkalla ändringar, som riksdagen framdeles kunde finna behövliga. Visserligen anger propositionen, att bestämmelsen skulle gälla under en övergångstid och att proportionen mellan manliga och kvinnliga lärare längre fram skulle slutgiltigt bestämmas. Men dels har längden av denna övergångsperiod icke angivits och övergångsbestämmelsen kan lätt, såsom fallet ofta är med s. k. provisorier, bli i realiteten permanent, dels rubbar icke den angivna karaktären av övergångsbestämmelse det förhållandet, att riksdagen skulle i viss mån avstå från sin rätt i fråga om bestämmandet över lärartjänsterna vid läroverken. Huruvida detta från riksdagens sida sett vore klokt, förefaller tvivelaktigt. Kungl. Maj:ts förslag synes under alla omständigheter icke innebära några av departementschefen åsyftade fördelar, som icke kunna vinnas genom fasthållande av principen, att riksdagen bestämmer antalet olika lärarbefattningar, och förslaget är därför icke att föredraga framför hittills i detta avseende följd praxis.

Av det nu anförda framgår, att enligt mitt förmenande det är bäst, att riksdagen uttalar sin mening om antalet ämneslärarinnebefattningar och adjunktstjänster vid samläroverken. Tre möjligheter böra då övervägas. Den första är den proportion, som riksdagen år 1927 bestämde. Skolöverstyrelsen har emellertid ingående och övertygande påvisat de svåra olägenheter, som måste bli en följd av detta riksdagens beslut, och ett fasthållande vid detsamma kan därför enligt min mening icke längre försvaras. Den andra utvägen är skolöverstyrelsens förslag, som i huvudsak innebär samma ståndpunkt, som riksdagen år 1921 intog. Detta förslag innebär utan tvivel en förbättring i de förhållanden, som skulle uppstå genom fasthållande vid riksdagens beslut 1927, men det ger icke den bästa lösningen. Och detta har skolöverstyrelsen också, om än blott indirekt, själv medgivit. Redan år 1920, då överstyrelsen hos Kungl. Maj:t föreslog, att den ena av de två ämneslärarinnetjänsterna vid en samskola skulle förändras till adjunktstjänst (första lärarinnetjänsten var icke ifrågasatt till omändring), uttalade överstyrelsen, att det vore mest konsekvent, om båda lärarinnebefattningarna ombildades till adjunktstjänster men ansåg sig icke då böra taga steget fullt ut i dylik riktning. Överstyrelsen har icke heller nu ansett sig kunna taga detta steg, ehuru överstyrelsen i yttrande den 18 januari 1928 över från akademiskt håll framställda önskemål förklarar sig rent principiellt dela den meningen, att endast en tjänst vid varje samskola skulle uttryckligen förbehållas kvinna. Emellertid innebär denna överstyrelsens principdeklaration ett värdefullt stöd för den ståndpunkt, som här nedan något närmare skall utvecklas.

Det är givetvis ett ofrånkomligt krav, att en skola, som mottager även kvinnliga elever, bör kunna lämna dessa erforderlig vård och tillsyn, och att sålunda kvinnlig lärare bör finnas vid skolan. Men det synes i sådant hänseende vara tillräckligt, att en av lärartjänsterna uttryckligen förbehålles kvinna. Att därutöver reservera visst antal tjänster åt kvinnor, då dessa ju numera äga samma rätt att söka och erhålla lärartjänst som männen, är lika omotiverat som att göra motsvarande förbehåll för män. Ett sådant förbehåll innebär i själva verket ett klart frångående av principen om lika berättigande mellan män och kvinnor i fråga om tjänstetillsättningar. Mot detta frångående har också opposition rests ej blott från de manliga lärarföreningarna utan även från akademiskt bildade kvinnors förening, vilken i sin skrivelse till Kungl. Maj:t betonat, att den alltid hävdade principen om fri tävlan mellan män och kvinnor i anslutning till behörighetslagens innebörd. Befordringsmöjligheterna för ämneslärarinnekandidater, som icke äga adjunktskompetens, torde i alla händelser knappast bli förminskade, då ju dels antalet samskolor numera ökas, dels utsikter öppnas till verksamhet i de kommunala flickskolorna. Men dessutom borde det tagas i övervägande, huruvida icke åtgärder kunde vidtagas till underlättande av dessa ämneslärarinnekandidaters förvärvande av adjunktskompetens. Med den pedagogiskt utmärkta utbildning, som förekommer i kungl. högre lärarinneseminarier, borde de därifrån utgångna åtminstone, när de söka adjunktskompetens, kunna dispenserast från provåret.

Då nu frågan om tjänsterna vid samläroverken underställes riksdagens förnyade prövning, synes det vara synnerligen välmotiverat, att riksdagen tillämpar en följdriktig tolkning av behörighetslagen så långt, som pedagogiska skäl med hänsyn till skolornas kvinnliga elever möjliggör. Sedan därför en ordinarie tjänst reserverats för kvinnlig befattningshavare böra samtliga övriga ordinarie lärartjänster vara adjunktsbefattningar lika tillgängliga för män som för kvinnor. Jag tillåter mig därför hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å punkt 3 i Kungl. Maj:ts proposition nr 231, för sin del besluta, att en ordinarie ämneslärartjänst vid samrealskolor skall förbehållas kvinnlig befattningshavare och att samtliga övriga ordinarie ämneslärartjänster skola vara adjunktsbefattningar; eller, därest detta ej kan medgivas,

att Kungl. Maj:ts förslag i förevarande punkt måtte på det sätt bifallas, att det åt Kungl. Maj:t givna bemyndigandet får endast provisorisk giltighet och upphör med utgången av budgetåret 1930—1931, samt att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om definitivt förslag i ärendet senast till 1931 års lagtima riksdag.

Stockholm den 12 april 1928.

J. Bergman.

